กิจกรรมการเสวนาทางวิชาการ “ภาษาไทยในโลกกว้าง: การเรียนการสอนและการวิจัยภาษาไทยในบริบทนานาชาติ” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี 2564

วันที่ 29 กรกฎาคม 2564 เวลา 19.00 – 21.00 น. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยฝ่ายวิรัชกิจ และภาควิชาภาษาไทย ร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม จัดการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “ภาษาไทยในโลกกว้าง: การเรียนการสอนและการวิจัยภาษาไทยในบริบทนานาชาติ” เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ประจำปี 2564 ผ่านโปรแกรม Zoom และทาง Facebook Live โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. สุรเดช โชติอุดมพันธ์ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ กล่าวรายงาน และได้รับเกียรติจากคุณยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานกล่าวเปิดการเสวนา

การเสวนาทางวิชาการครั้งนี้ได้รับเกียรติจากวิทยากร 3 ท่าน ได้แก่ **ศาสตราจารย์ ดร. Bo Wenze** จากสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาเอเชียตะวันออก คณะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน **ศาสตราจารย์มารศรี มิยาโมโต** จากคณะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยโอซากา ประเทศญี่ปุ่น และ**รองศาสตราจารย์ ดร. Kyung-Eun Park** จากภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยฮันกุกภาษาและกิจการต่างประเทศ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ดำเนินรายการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล จากภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเด็นในการเสวนาประกอบด้วย จุดเริ่มต้นและการเปลี่ยนแปลงของการเรียนการสอนภาษาไทยในต่างประเทศ ทิศทางของงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยในต่างประเทศ ความท้าทายในการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ผู้เรียนชาวต่างชาติ และผลของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาไทยในต่างประเทศ

การเรียนการสอนภาษาไทยในประเทศจีน

ศาสตราจารย์ ดร. Bo Wenze กล่าวถึงการเรียนการสอนภาษาไทยในจีนไว้ว่า การเรียนการสอนภาษาไทยในประเทศจีนเริ่มต้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง 2 ปี หรือประมาณ 75 ปีที่แล้ว เนื่องจากในปีนั้นจีนเริ่มเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย ทำให้มีการติดต่อระหว่างกัน จึงเปิดการเรียนการสอนภาษาไทยขึ้น โดยเริ่มต้นเรียกว่า “ภาษาสยาม” อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนภาษาไทยในช่วงแรกยังไม่ได้เป็นที่นิยมมากนัก ต่อมาการเรียนการสอนภาษาไทยในจีนเริ่มขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันภาษาไทยได้รับความนิยมในกลุ่มผู้เรียนชาวจีนอย่างมาก ในแต่ละปีมีชาวจีนที่สนใจเรียนภาษาไทยประมาณ 4,000-5,000 คน นอกจากนี้ยังมีการเปิดสาขาวิชาภาษาไทยในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในจีนเพิ่มมากขึ้นด้วย

สาเหตุที่ทำให้ภาษาไทยได้รับความนิยมในประเทศจีนอาจแบ่งได้เป็น 4 ปัจจัย ได้แก่

1) **นโยบายของรัฐบาล**: นับตั้งแต่จีนเปิดประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ไทยก็ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีการติดต่อกันอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น
2) **ความมั่นคงของสังคมไทย**: การที่สังคมไทยมีความมั่นคงส่งผลให้นักธุรกิจจีนเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น ปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยเป็นที่ต้องการมากขึ้นตามไปด้วย
3) **บทบาทของไทยในเวทีโลก**: 20 กว่าปีที่ผ่านมา ไทยมีบทบาทในเวทีโลกมากขึ้น ส่งผลให้ภาษาไทยเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจ
4) **ความใกล้ชิดในเชิงพื้นที่**: เนื่องจากจีนและไทยมีพื้นที่อยู่ใกล้กัน ทำให้สามารถติดต่อกันได้อย่างสะดวก ส่งผลให้การเรียนการสอนภาษาไทยในจีนขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบมณฑลยูนนานและกวางสี

ในกรณีของงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยในจีน ช่วงแรกอาจยังมีไม่มากนัก เนื่องจากผู้สอนส่วนใหญ่เป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ต่อมาเนื่องจากการเรียนการสอนภาษาไทยในจีนขยายตัว ทำให้เกิดการสร้างแบบเรียนและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน ปัจจุบันงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาไทยในจีนมีหลายสาขา ทั้งการศึกษาด้านไวยากรณ์ การใช้คำ ภาษาศาสตร์สังคม รวมไปถึงการสัมผัสภาษา นอกจากนี้ยังพบว่านักภาษาศาสตร์ชาวจีนที่สนใจศึกษาภาษาตระกูลไทก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้ข้อมูลภาษาไทยในการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับภาษาตระกูลไทภาษาอื่น ๆ

ความท้าทายของผู้สอนภาษาไทยในจีน คือ การชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงโอกาสในการทำงาน เพื่อดึงดูดให้นิสิตนักศึกษาสนใจเรียนภาษาไทยมากขึ้น อีกทั้งปัจจุบันความรู้ภาษาไทยเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการในการประกอบอาชีพ ผู้เรียนจึงต้องเรียนภาษาไทยควบคู่กับศาสตร์อื่น ส่งผลให้มีเวลาในการฝึกฝนทักษะภาษาไทยน้อยลงไปด้วย นอกจากนี้ บางมหาวิทยาลัยยังประสบปัญหาจากการที่มีนักศึกษาจำนวนมากในแต่ละปี ทำให้สอนไม่ทันและไม่มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงต้องหาวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและครอบคลุมการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด

การเรียนการสอนภาษาไทยในประเทศญี่ปุ่น

ศาสตราจารย์มารศรี มิยาโมโต กล่าวว่าการเรียนการสอนภาษาไทยในญี่ปุ่นเริ่มมาพอ ๆ กับประเทศจีน กล่าวคือ ก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นส่งนักศึกษา 3 คนมาเรียนภาษาไทยที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาหลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเริ่มเปิดการสอนภาษาไทยในญี่ปุ่น จากนั้นการเรียนการสอนภาษาไทยในญี่ปุ่นก็พัฒนาเรื่อยมา มีการสร้างตำราเรียน รวมถึงการวางโครงสร้างในการสอนภาษาไทย

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมานี้ ชาวญี่ปุ่นสนใจเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นมาก ผู้เรียนภาษาไทยชาวญี่ปุ่นอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวญี่ปุ่นทั่วไปที่สนใจเรียนภาษาไทยซึ่งมีทุกเพศ ทุกวัย พนักงานและนักธุรกิจที่ต้องมาทำงานหรือทำธุรกิจในประเทศไทย และนักเรียน นักศึกษาที่สนใจเรียนภาษาไทยทั้งในมหาวิทยาลัยของภาครัฐและเอกชน

งานวิจัยภาษาไทยในญี่ปุ่นช่วงแรกมักเป็นการศึกษาด้านไวยากรณ์เป็นหลัก โดยเฉพาะการศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ แต่ในปัจจุบันหัวข้องานวิจัยภาษาไทยในญี่ปุ่นก็เริ่มมีความหลากหลาย อีกทั้งยังสัมพันธ์กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การศึกษาสนทนาวิเคราะห์ ภาษาในโลกออนไลน์ ภาษากับปัจจัยทางสังคม และภาษากับเทคโนโลยี ทั้งนี้งานวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น

ความท้าทายสำหรับการสอนภาษาไทยในญี่ปุ่น คือ การสร้างแบบเรียนภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติและพยายามสอดแทรกวัฒนธรรมไทยที่สำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ใกล้เคียงกับชาวไทยมากขึ้น นอกจากนี้การสอนภาษาไทยในญี่ปุ่นยังไม่มีระบบที่ชัดเจนมากนัก ไม่มีแบบเรียนที่เป็นมาตรฐานสำหรับการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวญี่ปุ่น จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนยังคงต้องพัฒนาต่อไป

การเรียนการสอนภาษาไทยในประเทศเกาหลี

รองศาสตราจารย์ ดร. Kyung-Eun Park กล่าวถึงการเรียนการสอนภาษาไทยในเกาหลีไว้ว่า การเรียนการสอนภาษาไทยในเกาหลีเริ่มต้นหลังจีนและญี่ปุ่น โดยเริ่มเปิดสอนแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยฮันกุกภาษาและกิจการต่างประเทศ ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนภาษาไทยทั้งหมด 2 แห่ง 3 หลักสูตร และมีจำนวนผู้เรียนรวมกันปีละไม่เกิน 100 คน

สาเหตุที่ทำให้ชาวเกาหลีเริ่มสนใจภาษาไทย เนื่องจากไทยและเกาหลีสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตมาตั้งแต่ปี 1958 และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาโดยตลอด อีกทั้งยังมีการขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างกันด้วย ส่งผลให้มีการติดต่อระหว่างกันอยู่เสมอ ทั้งนี้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีชาวเกาหลีที่สนใจเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นมาก สาเหตุที่ทำให้ภาษาไทยได้รับความนิยม ได้แก่

1) **นโยบาย “มุ่งใต้ใหม่” ของรัฐบาลเกาหลี**: ซึ่งให้ความสำคัญกับประเทศในแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ภาษาไทยและไทยศึกษาเพิ่มมากขึ้น
2) **กฎหมายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษายุทธศาสตร์**: ภาษาไทยเป็นหนึ่งในภาษายุทธศาสตร์ที่อยู่ในกฎหมายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษายุทธศาสตร์ซึ่งประกาศใช้ในปี 2016 ทำให้ภาควิชาภาษาไทยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐทุกปี ส่งผลให้มีการให้ทุนการศึกษา การพัฒนาแบบเรียน รวมถึงรูปแบบการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงการเรียนภาษาไทยได้มากขึ้น

3) **การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและบุคคล**: ปัจจุบันวัยรุ่นชาวเกาหลีสามารถเข้าถึงสื่อของไทยได้ง่ายขึ้นผ่านระบบออนไลน์ ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมไทยเป็นที่รู้จัก นอกจากนี้การที่บริษัทเกาหลี เข้ามาบุกตลาดไทยก็ยิ่งทำให้เกิดตลาดงานและดึงดูดให้มีผู้สนใจเรียนภาษาไทยเพิ่มมากขึ้นด้วย

งานวิจัยภาษาไทยในเกาหลีมีหลากหลายสาขา ทั้งสัทศาสตร์ สัทวิทยา วากยสัมพันธ์ อรรถศาสตร์ วัจนปฏิบัติศาสตร์ การกลายเป็นคำไวยากรณ์ และการสอนภาษาไทยสำหรับชาวเกาหลี ทั้งนี้มักเป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างภาษาไทยกับภาษาเกาหลี อย่างไรก็ตาม สาขาที่ได้รับความสนใจในปัจจุบัน คือ การสร้างคลังข้อมูลและการศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การสอนแบบออนไลน์ หรือการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ประกอบการสอน

ความท้าทายสำคัญประการหนึ่งในการสอนภาษาไทยในเกาหลี คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่ยังไม่เป็นระบบมากนักในช่วงแรก ดังนั้นจึงมีความพยายามในการสร้างมาตรฐานในการสอนภาษาไทยสำหรับชาวเกาหลี โดยการพัฒนาหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่ระดับ A0-C2 ตามระบบของ CEFR อีกทั้งยังมีการสร้างข้อสอบการฟังและการอ่านที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้การสอนภาษาไทยเป็นระบบที่ชัดเจน นอกจากนี้ปัจจุบันความรู้ด้านภาษาไทยเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอสำหรับผู้เรียน จึงต้องมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยศึกษา ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และวัฒนธรรมไทยให้แก่ผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับชาวไทย

การแพร่ระบาดของโควิด-19 กับการเรียนการสอนภาษาไทยในต่างประเทศ

นอกจากประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว วิทยากรทั้ง 3 ท่านยังกล่าวถึงผลของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งผลในเชิงลบและผลในเชิงบวก กล่าวคือ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ผู้เรียนชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางเข้ามาใช้ชีวิต เก็บข้อมูล หรือฝึกงานในประเทศไทยได้ ส่งผลให้ขาดโอกาสในการปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้วัฒนธรรมไทยจากเจ้าของภาษาโดยตรง อย่างไรก็ตาม โควิด-19 ก็ก่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา มีการจัดกิจกรรมที่เปิดให้มีผู้เข้าร่วมจากประเทศต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและไร้ข้อจำกัดในเชิงพื้นที่ อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการติดต่อกันผ่านทางออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถติดต่อกับเจ้าของภาษาที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่งได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น

ผู้เขียน: อ.รดารัตน์ ศรีพันธ์วรสกุล (อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)